

från tidigare årtienden.

Det här är oroväckande dystra siffror, enligt min uppfattning. Och förhållandena i Surahammars kommun är likartade i andra delar av landet. Experterna är dock inte eniga om vad nedgången beror på. Det kan ändock vara intressant att diskutera den, och främst då ting som torde vara till nackdel för dessa hönsfåglar.

Tjädern fordrar stora tätvuxna barrskogar, äldre furor, bärrika marker. Om vi människor skall fortsätta höja vår nuvarande materiella standard, tycks vi inte ha råd att spara sådana skogstyper.

Vad har det för inverkan på fåglarna? Tallbarr är en väsentlig föda för tjädern året runt, de stora tallskogarna huggs ut. De skygga fåglarna måste ut på frötallfält.

Blåbär och andra bär är en viktig del i födan, hormoslybekämpningar, gödsling av skogarna gör denna föda giftig. Till hur stor del har detta inverkan på fåglarna? Under senare tid har våra varit regniga och svala. Eftersom hönsfågelkycklingarna inte har förmåga att reglera sin kroppsvärme, blir de tvugna att värma sig så ofta under hönan att de svälter ihjäl.

Orren fordrar en annan biotop, en öppen terräng med skogsanknytning, mossmarker t.ex. Mossarna dikas ut, planteras eller självsås med barrträd. Orrarna har uppsökt kalhyggen som spelplatser, i Surahammars kommun, dessa fungerar dock också bara något år.

Björknopp är orrens huvudsakligaste föda vintertid. Trädet har dock inte kunnat mätta sig med barrträden i penningar sett, de sista årtiondena.

Björken har därför i stor utsträckning bestrukits eller besprutats med gift för att dö. Vad sker med de orrrar som provianterar bland dessa träd.

På Boda viltforskningsstation och Öster-Malma jaktvårdsskola har man gjort några försök att studera skogsfågeln beteende då den

Orrtupp. Foto Hans Karlström

TJÄDER OCH ORRPOPULATIONEN.

I varje årsskrift som Naturklubben utger, finns alltid någon uppsats som berättar om upplevelser vid tjäder- eller orrspele. Man kan lätt tro att dessa våra två stora hönsfåglar finns lite här och där i våra skogar. För att erhålla något begrepp om dessa fåglars individtätthet i förhållande till tidigare, önskade jag på ett möte med Naturklubben våren 1973, få ta del av uppgifter om tjäder- och orrspele i Surahammars kommun.

Förfrågan fick ett bra gensvar, och vad jag själv iakttagit och därmed misstänkt bekräftades. Nämligen att de båda hönsfågelstammarna gått tillbaka i sådan omfattning, inom kommunens gränser, att oro börjar infinna sig.

Jag grundar denna uppfattning på följande siffror. Då båda fågelarterna är mycket känsliga för störningar på spelplatserna, måste spelplatsernas läge här behandlas med vederbörlig sekretess. På en spelplats för tjäder såg jag 1960, 11 st. spelande tuppar från samma punkt. 1972 fanns 3 st. spelande tuppar kvar, samma antal fanns där 1974. 1950 sågs 20-25 st. tuppar på denna spelplats.

Jag gjorde flera kontroller i denna spelplats omgivningarna våren 1973 och 1974. Någon ny spelplats hade inte uppstått.

På en annan spelplats fanns 1960 omkring 20 st. spelande tuppar, nu finns inte någon kvar, spelplatsen är kalhygge.

Den nya länsvägen mellan Ramnäs och Gunnilbo, går rakt igenom ett spel som 1955 kunde räknas 30-40 st. spelande tuppar. En morgon våren 1973 spelade två tuppar på vägen, innan arbetarna kom upp för att fortsätta med stenkrosseriet.

Det bästa spelet i kommunen höll 1949 omkring 50 st. spelande tuppar. 1960 fanns ca 20 st. tuppar. 1965 ca. 10 st. tuppar. 1971 fanns 7 st. tuppar. 1973 fanns 6 st.

De flesta av de mindre spelplatserna för tio år sedan, är numer inte besökta av tjäder under våren. Alla siffror om och kring antalet tjäderspel och spelande tjädrar är sjunkande i Surahammars kommun. Inventeringsresultatet upptog 34 st. tuppar 1973. Ingenting motsäger att det våren 1973 fanns mindre än 50 st. tjädertuppar i hela Surahammars kommun.

En gammal jägare i Ramnäs berättade för mig att under hans aktiva tid 1920-talet, fanns över 100 st. spelande orrrar på en mosse i trakten. Tag gärna jägarens siffror med en nypa salt, men 1961 såg jag över 20 st. spelande tuppar på denna mosse, 1972 var det bara 5 st. kvar.

	Spel nr.1	Spel nr.2	Spel nr.3	Spel nr.4
1961	10	36	20	
1962	18		18	
1963		16		
1964		14		20
1965	10	15		16
1966	12	15		7
1967	15	14		10
1968	12			
1969		11		9
1970	8		9	8
1971		7		
1972			12	
1973		7		6

Tabellen visar antalsuppgifter från fyra välbesökta orrrspel inom Surahammars kommun. Tyvärr har inte uppgifter erhållits från dessa spel

konfronteras med skogsbruksgifter. Man har där bjudit tjädrar på de i skogsbruket vanligaste gödselmedlen Urea och Skog-AN.

Fåglarna sågs aldrig förtära något av giftkornen, men då ett av medlen nämligen Skogs-AN upplöstes i fåglarnas föda, skedde en märkbar reaktion, de blev ruggiga och slöa. Tre kycklingar matades med Skogs-AN, efter 6 timmar hade samtliga kycklingar dött.

Orren och tjädern är vidare jaktlovliga i Västmanland, under september får såväl hönor som tuppar av båda arterna skjutas. Halva december får tuppar av båda arterna skjutas. Det antal tjädrar och orrrar som skjuts i Surahammars kommun har de senaste åren varit mycket få per säsong. Antalet som skjuts under icke jakttid är okänt. Otvivelaktigt är jakt på tjäder och orre, inte till fåglarnas fördel för närvarande.

I och med att fåglarna är så få kommer naturligtvis också det naturliga predatortrycket att bli märkbart en tid.

Inventeringen av hönsfågelpopulationen i Surahammars kommun kommer att fortgå, och förhoppningen är också att man skall komma tillrätta med den starkt nedåtgående trenden för fåglarna. Ty alla anser väl fullt och fast att dessa stora fåglar, fortfarande skall tillhöra våra marker i stora antal.

Sören Larsson

